

A termelés „társadalmi mérnöke” a közgazdász

Ez a zömök, barna és szemüveges, kiegyensúlyozottan mozgékony és határozottan gyors beszédű fiatal férfi illetékesen szólhat hivatástudatról. Középfokú szakiskola előnyével indult egyenes életpályán: kereskedelmi liceumban szerzett érettségi diplomától (1950) a közgazdaságtudományok doktora címig (1958) és az egyetemi előadótanári fokozatig.

Mint szakiskolás egy háború sújtotta, félig rombadólt ország újjáépítésének és a népi hatalom gazdasági megszilárdításának feltételei között ismerkedett feladatokkal, aztán a gazdasági felvirágzást elindító egy- és többéves tervek elméleti és gyakorlati kérdéseit tanulmányozhatta elmélyedően és alkotó módon — a szakember hozzáállásával.

A Babeş—Bolyai Tudományegyetem közgazdaságtudományi karának dékáni hivatalában most — rengeteg teendői közepette — intézek kérdéseket dr. Aurel Negucioiuhoz:

— Már 1965 nyarán, a marxista—leninista katedrák tudományos-metodikai ülészakán Ön érdekes tételt hangoztatott, amely az idő tájt kevésbé terjedt el a szakirodalomban, nevezetesen azt, hogy a műszaki-tudományos haladás során nemcsak a természettudományok, hanem valamilyen formában a társadalomtudományok is termelődővé válnak. Napjainkra vonatkoztatva hogyan példázhatná ezt a gondolatot?

— Talán előrebocsátanám — válaszolja —, hogy a tudomány ötvöződése a termeléssel, közvetlen termelődővé alakulásának kérdése a filozófia s a természet- és társadalomtudományok számos kutatóját foglalkoztatja. A kutatók többsége e kérdésre válaszolva: hogyan kell értelmezni a tudományt mint termelődőt? — úgy véli, hogy a tudomány, ebben a minőségében, nem önálló — negyedik — alkotóelem, hanem a termelődők ismert elemeiben testesül meg (munkaeszközök, munkatárgyak és munkaerő). Ezen az alapon megfogant aztán az az állítás, amely szerint nem a tudomány egésze, hanem annak csak egyik, a természetet mint tárgyat felölelő része (a természettudomány) és a technika (az úgynevezett műszaki tudomány) válhat termelődővé.

Véleményem szerint is az ilyenyszerű értelmezés *nem teljes*; leszűkíti a tudományt mint mai világunk motorikus erejének valóságos megjelenési formáját. Eltávolítandó állításunkat a következő megfontolásokra alapozhatjuk:

1. a tudomány mint termelődő nemcsak anyagi elemekben testesül meg (munkaeszközök és munkatárgyak), hanem *munkaerőben* is, a társadalom elsődleges termelőerejében. A munkaerő fejlődését azonban a tudománynak nemcsak azok az ágai befolyásolják, amelyeknek tárgya csakis a természet és a technika, hanem az emberi társadalom különböző más aspektusaival foglalkozó tudományok is;

2. mint ismeretes, a természettudományok és a társadalom dialektikus egységet alkot;

3. ebből következik az a felismerés, hogy a modern termelés mikro- és makrogazdasági szintű megszervezése objektív társadalmi szükséglet.

Előző ismeretek a közvetlen termelés szabályozásáról, irányításáról, vezetéséről és megszervezéséről, áruforgalomról, elosztásról és az anyagi javak fogyasztásáról, manapság gyakorlati alkalmazásuként, a gazdasági élet fejlődésének hatóté-

nyezőiként jelentkeznek. A tudományágak sorába — mondhatnánk: egyenlő polgárjoggal — új ágak sorakoznak fel, mint például termelés- és munkaszervezés, nemzetgazdaság- és vállalatvezetés, nemzetgazdaság-tervezés, planometria, információ-elmélet, gazdasági kibernetika és mások.

Itt hangsúlyozható, hogy a Román Kommunista Párt 1967. decemberi Országos Konferenciáján jóváhagyott irányelvek maguk is az ország gazdasági élete és az objektív törvények mélyreható kutatásának az eredményeit jelentik, s ugyanakkor a legmeggyőzőbb módon bizonyítják, hogy a nemzetgazdaság megszervezése, vezetése és tervszerűsítése a szó legszorosabb értelmében a tudomány és tudományos kutatások tárgya lett. Ily módon a közgazdaságtudományok ismeretelméleti és alkalmazott funkcióikat egyaránt betöltik.

Az Országos Konferencia irányelvei ugyanakkor kiemelkedően az igazság fényébe helyezik azt a tényt, hogy egy tudatosan irányított nemzetgazdaságban az anyagi erők gyors és sokoldalú fejlődésének biztosítása elképzelhetetlen a társadalom előrehaladását kormányzó objektív törvények ismerete nélkül. A közgazdaságtudományok tehát ismeretelméleti és alkalmazott funkcióikkal egyaránt a termelést szolgálják, termelőerővé válnak.

— Az Ön véleménye szerint hol a helye és mi a szerepe a közgazdásznak a szocialista építés kiteljesedésének jelenlegi szakaszában?

— Közismert, hogy a termelési folyamat — bármely ágazatban — objektív módon magába foglalja ember és természet kapcsolatát, s az emberek között állandósuló bizonyos viszonyokat is felölel. Hol van itt a közgazdász helye és mi az a szerep, melyet betölt, pontosabban be kellene töltenie?

Voltak és vannak még közhiedelmek, amelyek szerint a közgazdász valamilyen megfigyelő, s nem tesz mást, mint különböző formában és bizonyos kritériumok alapján fel-, le- és bejegyez a *posteriori* termelési folyamatokat vagy elosztást, áruforgalmat vagy fogyasztást. A közgazdász hivatásának ilyenszerű értelmezését — igen elnézően — hiányosnak és egyoldalúnak minősíthetjük. Kétségtelen, hogy a nyilvántartás rendkívül jelentős napjainkban, és szerepe együtt növekszik a társadalom fejlődésével. Mindez azonban távolról sem meríti ki a közgazdász igazi tevékenységi körét, nem öleli fel még azt sem, ami lényeges hivatásában. A közgazdász tevékenységének tartalma és működésének hatósugara sokkal gazdagabb és szélesebb.

Véleményem szerint a közgazdászt hivatástudata mindig arra ösztönzi:

a) más szakemberekkel együtt hozzájáruljon az objektív gazdasági törvények és működésük mechanizmusának főlátásához;

b) erre alapozva járuljon hozzá a legmegfelelőbb gazdasági modell kidolgozásához és a gazdasági mechanizmus működésének tökéletesítéséhez; mikro- és makrogazdasági szinten egyaránt megtalálja a termelés-, valamint munkavezetés és -szervezés legmegfelelőbb formáit; a termelés, elosztás és csere lebonyolításának optimális modelljét; a társadalmi munkamegosztás láncszemei közt biztosítsa a társadalmilag hasznos munkaidő-megosztást, a legalkalmasabb gazdasági emeltyűk hasznosítását, a dolgozók egyéni érdekeltsege ösztönzésének módszereit és formáit; olyan mutató-rendszereket dolgozzon ki, amelyeknek segítségével az egész termelőtevékenység hatásfoka áttekinthető;

c) mindezek — és még sok más feladat — mellett az objektív törvények és a társadalmi haladás megkövetelte szükségletek elmélyült ismeretében járuljon hozzá adott lehetőségeink teljes kihasználásához, a társadalmi fejlődés legfőbb irányainak meghatározásához.

— *Persze, mindez csak ábécéje a közgazdász-hivatásnak. „Ától cettig” még rengeteg a tennivaló. De hogyan kerül előtérbe a személyisége, éppen az említett dokumentumok fényében?*

— A közgazdász cselekvő jelenléte a személyiség szerepét is kell hogy hangsúlyozza mindenütt, ahol lüktet az élet: iparvállalatban és építőtelepen, mezőgazdaságban és szállításban, kereskedelemben és pénzügyi intézményben, hogy csak néhány tevékenységi területet említsünk.

Napjainkban a közgazdász mindinkább a termelés „társadalmi mérnökévé” válik. Neki — mint a közgazdaságtudomány megszemélyesítőjének — elméletileg és gyakorlatilag gazdag tevékenységet kell kifejtenie. Hozzáértése és tisztánlátása rendkívül fontos tényező az anyagi termelés meggyorsításában.

— *Itt már át is térünk a közgazdász-nevelés kérdéseire. A karnak új tanterve van. Melyek azok a fontosabb módosulások, amelyek — a Minisztérium vita alá bocsátott Tanulmánya alapján — a felsőfokú közgazdasági oktatás menetét meghatározzák?*

— Fakultásunk Kolozsvárt továbbra is négy tagozatot foglal magában: ipari, építési és szállítási gazdaságtan; mezőgazdasági közgazdaságtan; könyvelés; pénzügyi és hitelpolitikai gazdaságtan. A módosítások nyomán a tanulmányi időszak a nappali tagozaton 5-ről 4 évre, a látogatás nélkül 6-ról 5-re csökken. Jövőre bevezetjük az esti tagozatot. A jövő közgazdászainak jobb felkészítéséért, azért, hogy tanulmányaik befejezése után mindinkább megfeleljenek feladataiknak, a tanterv új diszciplinákat irányoz elő, mint például: ipari munkalélektan, gazdasági számítás, ipari munkaszervezés, gazdasági kibernetika, irodai munkaszervezés, számítógéptan, iparszociológia, gazdaságszociológia, világmezőgazdasági gazdaságtan.

Az új tanterv megjavítja az összefüggés-rendszert az általános közgazdasági kultúrát felelő és a műszaki-technológiai jellegű diszciplinák között, továbbá az előadások, szemináriumok és gyakorlati órák összehangolását.

Véleményünk szerint azonban e könnyítések sem változtatnak lényegesen a hallgatók heti megterhelésén (átlag 28—31 óra). Meggyőződésünk, hogy a tanterv kikísérletezése olyan módosításokat von majd maga után, amelyek a jelenlegi feladatoknak és igényeknek leginkább megfelelnek.

— *Melyek a közgazdaságtudományi karon a tudományos kutatás legfőbb irányai?*

— Tanszemélyzetünk — hogy a jelenlegi igényekkel lépést tarthasson — tudományos kutatótevékenységében erőfeszítéseit a következő fő irányok felé összpontosítja:

a) hallgatók részére az előadók saját kurzusainak kidolgozása, különös tekintettel a tantervben foglalt új diszciplinákra, mint: gazdasági alkalmazott matematika, ipari munkafolyamatok technológiája, tervszerű nemzetgazdaság-vezetés, könyvelés, elméleti statisztika;

b) alapvető elméleti kérdések kutatása, mint: a szocialista újratermelés az iparban; a valutakapcsolatok rendszere a mai kapitalizmusban (a politikai gazdaságtani katedrán); matematikai — lineáris, nem lineáris, dinamikus, statisztikai — programozás; a gráfelmélet kérdései; játékelmélet; az árualap és vásárlási alap elmélete (gazdasági alkalmazott matematika); a feudalizmus felbomlásának szakasza országunkban (a nemzetgazdaságtörténeti katedrán);

c) szocialista iparunkban és mezőgazdasági egységeinkben felmerülő gyakorlati kérdések, mint: a minőség statisztikai ellenőrzésének módszerei (gazdasági al-

kalmazott matematika); irodai munkaszervezés; az iparvállalati termelés költségeinek nyilvántartása; a hosszú időtartamú használati javak fogyasztói keresletének statisztikai tanulmányozása; információ-rendszerek modellálása; a nemzetgazdaság irányításával összefüggő problémák tanulmányozása (könyveléstani és statisztikai katedra); a megtakarítások ösztönzésének módszerei az anyagfogyasztásban; összefüggésrendszerek alkalmazása a közgazdaságtani vizsgálatokban; a tiszta jövedelem elosztása a mezőgazdasági termelőszövetkezetben (ágazati gazdaságtan)...

... a beszélgetést itt be is fejezzük, mert a szakembert (ezt mosolygva jegyzi meg dr. Aurel Negucioiu) *adminisztratív* teendők is lekötik olykor.

Jegyzetfüzetemet azzal az érzéssel csukom be, hogy az elhangzott elméleti fejtegetések és gyakorlati útmutatások-tájékoztatók országunk szocialista fejlődése új szakaszának feltételei között nemcsak szakkérdéssé, hanem *közügyé* is formálódnak, a közgazdász-hivatásra készülők vagy abban felnövekvők és a velük mindenütt tevékenykedők számára egyaránt.

A növénynemesítés kutatója

Talán évezredekkel az első feljegyzések (vagy éppen hieroglifák) előtt a növénytermesztő ember már megkezdte válogató munkáját. A céltudatos, tudományosan megalapozott növénynemesítés, a thremmatológia azonban alig múlt százesztendő. A növényfajták gazdasági értékének folyamatos javítása, új, értékesebb egyedek előállítás; bizonyos sajátosságok öröklődő megváltozása külső hatás nélkül, majd a spontán létrejövő, sajátágukban változó egyedek elkülönített természetése vagy éppen fizikai és kémiai külső hatásokkal új fajták létrehozása — mutációk és indukált mutációk, mutánsok és mutagén ágensek mint meghatározott jelenségek, de főként mint kutatómódszerek, eljárások mind erőteljesebben hatolnak be a kívülálló fogalomköréibe, érdeklődést keltenek, hiszen mindezek — bennünk és körülöttünk — az élő szervezettel, mondhatnánk: a mindennapi táplálékkal is összefüggnek.

A lepergett száz esztendőből — nem pusztán időjátékkal — hadd ragadjuk ki jellemzőül egy, a fél évszázadot alig betöltött kolozsvári kutató tudományos tevékenységét, amely egyidős köztársaságunkkal.

A Dr. Petru Groza Mezőgazdaságtudományi Intézet Kísérleti Állomásán (a monostori út végén — a trolibusz-végállomáson is túl) magáról a nagyközönség számára nem hallhatóan munkálkodik a docens-doktor professzor egy szerény laboratóriumban.

... 1937-től képesített biológus, majd éveken át középiskolai tanár. 1945-ben megkezdí — még nem önállóan, néhai Csik Lajos professzor tanársegédéként — a kutatómunkát. Hogy 1947-től 1967-ig meddig jutott?

... 1967 februárjában az Akadémia ülészakának befejeztével megjelent napilapjainkban az 1965. évi akadémiai díjjal jutalmazottak névsora. *A biológiai tudományok osztálya* megjelölés alatt: „Emanoil Teodorescu-díj: a) Dr. Lazányi Endre *A szulfonamidok biológiai hatásáról írott dolgozatáért*...”

A kicsiny laboratóriumban most — megkésve bár, de még mindig nem későn — felteszem az első kérdést:

— *Minthogy akadémiai díjjal jutalmazott dolgozata összefügg elméleti kutatásainak egyik eredményével, kérjük, tájékoztasson a növénygenetika jelenlegi irányairól és távlatairól.*

— 1959 óta Akadémiánk kolozsvári biológiai kutató központjában, a genetikai laboratóriumban a különböző vegyszereknek és ionizáló sugaraknak a növény genetikai anyagára gyakorolt hatását, az úgynevezett kromoszóma-aberrációkat vizs-